

Valtionavustuksilla aikaansaattava toiminta liikunnan toimialalla

Historiallista taustaa

Liikunta itsenäisenä toimialana valtionhallinnossa on ollut jo yli 100 vuotta, sillä vuonna 1920 perustettiin valtion urheilulautakunta. Valtion urheilulautakunta toimi itsenäisenä virastona, valtion ylimpänä urheilusta vastaavana viranomaisena opetusministeriön alaisuudessa vuoteen 1967, jolloin opetusministeriöön perustettiin urheilu- ja nuorisotoimisto. Sen yksi keskeisimmistä tehtävistä oli johtosääntönsä mukaan määritellä perusteet järjestöjen ja rakennuskohteiden rahoitukselle. Organisaatiouudistuksen myötä tehtävät siirrettiin opetusministeriöön ja lautakunnan rooli muuttui neuvoa-antavaksi asiantuntijaorganisaatioksi ja nimi muuttui vuodesta 1967 alkaen aina vuoteen 1991 valtion urheiluneuvostoksi, jonka jälkeen asiantuntijaelin on toiminut valtion liikuntaneuvostona.

1970-luku merkitsi monella tapaa laaja-alaisemman liikuntapolitiikan syntyä. Pelkän urheilun sijaan alettiin puhua liikunnasta ja tämä terminologinen muutos näkyi myös käytännössä. Liikuntasana tuli asteittain mukaan myös toimielimiin, kun esimerkiksi urheiluneuvosto muutettiin liikuntaneuvostoksi vuonna 1991. Tiiviimpi osa yhteiskuntapolitiikkaa liikunnasta tuli vasta 1970-luvulla, kun liikuntaan liittyvää lainsäädäntöä alettiin valmistella. Liikuntalaki hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 1979.

Uuden lain myötä määriteltiin Suomen liikuntapolitiikan kannalta kaksi hyvin merkittävää asiaa; Yhtäältä kunnille asetettiin liikuntaan liittyen selkeät tehtävät ja määriteltiin kuntien rahoituksen perusteet. Toisaalta laki määritteli julkiselle vallalle ja kansalaisjärjestöille selkeän työnjaon: julkinen valta vastaa edellytyksistä ja itse toiminnan hoitavat pääosin järjestöt. Liikuntalakia on 2000-luvulla muutettu useampaan kertaan, mutta suomalaisen modernin liikuntapolitiikan perusta määriteltiin tuossa vuoden 1979 liikuntalaissa.

Valtion liikuntaneuvosto, joka on parlamentaarisesti koottu asiantuntijaelin. Neuvoston jäsenet ovat luottamushenkilöitä, joilla ei välttämättä ole valtionhallinnon valmistelun asiantuntemusta. Aiemmin, kun esitykset järjestöavustuksista vietiin valtioneuvostotasolle, neuvoston merkitys valmistelussa korostui suhteessa ministeriön virkavalmisteluun. Valtioneuvoston ohjesääntöä muutettiin 1993, jonka myötä yhteiskunnallisesti vähemmän merkitykselliset avustukset siirrettiin vastuuministerien päätettäväksi. Sen, samoin kuin samanaikaisesti tapahtuneen liikunnan järjestökentän kaksinapaisuuden murtumisen seurauksena neuvoston merkitys väheni.

Valtionavustukset liikuntaa edistävälle järjestöille

Vuonna 2022 liikuntalain perusteella yleisavustusta myönnettiin 101 valtakunnalliselle ja 15 alueelliselle liikuntajärjestölle 42 miljoonaa euroa. Järjestöjen kokonaismenot olivat noin 200 miljoonaa euroa. Valtionavustukset kattoivat liikuntaa edistävien järjestöjen menoista 33 %.

Liikuntajärjestöjen toimintamenot ja valtionavustukset yhteensä vuonna 2022. Lähteet: Järjestöjen toimintakertomukset ja tilinpäätökset 2022; SALAMA

Järjestöryhmä	Varsinaisen toiminnan kulut (€)	Myönnetty yleisavustus (€)	OKM:n erityisavustukset (€)	OKM:n avustukset yhteensä (€)	OKM:n avustusten osuus varsinaisen toiminnan kuluista (%)*
Lajiliitot (74)	156 567 549	23 560 000	8 062 010	31 622 010	20,3 %
Palvelujärjestöt (2)	15 395 302	8 652 000	7 153 000	15 805 000	102,7 %
Muut liikuntaa edistävät järjestöt (27)	13 291 409	5 816 000	898 000	6 714 000	48,7 %
Aluejärjestöt (15)	17 959 106	3 972 000	3 627 000	7 599 000	42,3 %
Yhteensä	203 213 366	42 000 000	19 740 010	61 740 010	32,9 %

Valtakunnallisille liikuntajärjestöille myönnettiin yleisavustuksia vuonna 2024 yhteensä 40,5 miljoonaa euroa. Avustusta sai 115 liikuntajärjestöä, joista valtakunnallisia lajiliittoja oli 73, palvelujärjestöjä 2, muita liikuntaa edistäviä järjestöjä 25 ja liikunnan aluejärjestöjä 15.

Yleisavustusta saaneet liikuntajärjestöt järjestöryhmittäin vuonna 2024.

Liikuntajärjestöluokka	Hakusumma	Myöntö	Järjestöjen lkm
Lajiliitot	27 226 300	22 864 192	73
Palvelujärjestöt	9 390 000	8 396 500	2
Muut liikuntaa edistävät järjestöt	5 979 960	5 465 668	25
Liikunnan aluejärjestöt	4 157 117	3 855 600	15
Yhteensä	46 753 377	40 581 960	115

Liikuntaa edistäville järjestöille myönnettiin hankeavustuksia yhteensä lähes 20 miljoonaa euroa vuonna 2022. Suurin yksittäinen erityisavustus (6 milj. €) myönnettiin Suomen Olympiakomitealle. Hankeavustuksia voidaan myöntää erilaisten hankkeiden ohella muun muassa kilpailujen ja tapahtumien järjestämiseen, julkaisujen ja historiikkien kirjoittamiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää yleisavustuksia liikuntaa edistävien järjestöjen toimintaan liikuntalain (390/2015) ja valtioneuvoston asetuksen liikunnan edistämisestä (550/2015) mukaisesti. Avustuksen saajan on toiminnassaan toteutettava liikuntalain 2 § tavoitteita ja lähtökohtia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi avustuksen määrää harkitessaan järjestöjen toimintaa liikuntalain 12 §:n ja sen nojalla annetun asetuksen 10 §:n mukaisesti. Liikuntalain 12 §:n mukaan valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon:

- liikuntalain tavoitteiden toteuttaminen
- järjestön toiminnan laajuus, laatu ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus
- liikunnan ja urheilun eettisten periaatteiden, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen
- järjestön toiminnan alueellinen kattavuus
- järjestön taloudellinen tila

Arviointikriteerit jaetaan kahteen luokkaan:

- järjestöryhmäkohtaiset kriteerit
- kaikille yhteiset vastuullisuuskriteerit

Vuoden 2025 arvioinnissa suoritetaan laaja-alainen arviointi järjestöryhmä-kohtaisten kriteerien (85 % määrärahasta) ja vastuullisuuskriteerien (15 % määrärahasta) osalta. Seuraavan kerran vastaava perusteellinen arviointi suoritetaan vuoden 2029 avustuksissa.

Välivuosina 2026, 2027 ja 2028 ministeriö seuraa toiminnan ja talouden toteutumista ja muutoksia, mutta ei tee yksityiskohtaista arviointia. Avustustasoihin voi kuitenkin tulla muutoksia myös välivuosina.

Vastuullisuuskriteerit

Vastuullisuuskriteerien avulla arvioidaan kaikkien avustusta hakevien järjestöjen toiminnan laatua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta, liikuntalain tavoitteiden toteuttamista sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi arvioidaan, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä.

- **Hyvä hallinto.** Järjestön toiminnassa noudatetaan ja edistetään hyvän hallinnon periaatteita ja seurataan niiden toteutumista. Toimintakulttuuri on avointa ja kaikilla järjestön jäsenillä on mahdollisuus osallistua aktiivisesti toimintaan ja päätöksentekoon. Järjestön taloudenpito ja varainhankinta on vastuullista.
- **Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.** Toiminnassa edistetään sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Järjestöiltä edellytetään ajantasaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa.
- **Turvallinen ja terveellinen toimintaympäristö.** Toiminta on turvallista ja terveellistä. Toimintaympäristö, -tavat ja -kulttuuri edistävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä, terveellisiä elämäntapoja (uni/lepo, ravinto, päihteettömyys) ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Toiminnassa otetaan huomioon lasten oikeudet sekä lasten ja nuorten urheilijoiden suojeleminen. Toimintaan osallistuvat ovat turvassa epäasialliselta käytökseltä, rasismilta, kiusaamiselta ja häirinnältä.
- **Ympäristövastuu.** Järjestö tunnistaa ja arvioi toimintansa ympäristövaikutukset. Järjestön toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa edistetään vastuullista toimintaa ympäristön hyväksi ja vähennetään kielteisiä ympäristövaikutuksia. Järjestöiltä edellytetään ajantasaista ympäristövastuu-suunnitelmaa tai -ohjelmaa.
- **Antidopingtoiminta ja kilpailumanipulaatio** (koskee vain osaa järjestöjä). Antidopingtoiminnan arviointi toteutetaan Suomen Urheilun Eettisen Keskuksen (SUEK) toimesta. Lisäksi arvioidaan kilpailumanipulaation vastaisen toiminnan tulokset.

Määrärahasta 15 prosenttia jaetaan **vastuullisuuskriteerien** pohjalta. Vastuullisuusarvioinnin perusteella jaettava määräraha suhteutetaan järjestöryhmäkohtaisten kriteerien pohjalta tehtävään arviointiin.

Järjestöryhmäkohtaiset kriteerit

Lajiliitot

Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon lajiliiton **toiminnan laatu, laajuus, vaikuttavuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus** sekä se, miten järjestö toteuttaa liikuntalain tavoitteita ja noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä.

Arviointikriteerit lajiliittojen osalta ovat seuraavat:

1. Lajiliiton jäsen- tai harrastemaksun tai lisenssin maksavien määrä, tai muulla tavoin luotettavasti todennettu rekisteröityjen jäsenten määrä
2. Edellä mainituista alle 18-vuotiaiden määrä
3. Lajiliiton jäsenseurojen henkilöjäsenten kokonaismäärä
4. Lajiliiton jäsenseurojen määrä
5. Lajiliiton edellisen vuoden kokonaismenot vähennettynä saadut valtionavustukset

Lajiliitot arvioidaan kolmessa eri kokoluokassa (suuret - keskisuuret – pienet lajiliitot), järjestön jäsenseurojen jäsenmäärän ja toiminnan kokonaismenojen perusteella. Lajiliittojen saama avustus perustuu näiden arviointikriteerien pohjalta muodostettuun summamuuttuun, joka suhteutetaan käytettävissä olevaan määrärahaan. Yksittäiselle lajiliitolle voidaan myöntää avustusta enintään yhdeksän prosenttia lajiliittojen valtionavustukseen osoitetusta määrärahasta.

Muut liikuntaa edistävät järjestöt

Järjestön toiminnan **laajuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta** arvioidaan seuraavien kriteerien avulla:

1. a) Jäsenmäärä tai b) Mikäli järjestöllä, joka on saavuttanut valtionapukelpoisuuden liikunta-asetuksen 8 §:n erityisen perusteen (=toiminta palvelee liikuntapoliittisesti tai toiminnallisesti merkittävää erityisryhmää) avulla, jäsenmäärän arviointi on epärelevantti tai ei ole mahdollinen, arviointi toteutetaan jäsenmäärän sijaan muun soveltuvan kriteerin avulla
2. Koulutustoiminnan määrä
3. Käytännön liikunta- ja urheilutoiminnan ja -tapahtumien määrä
4. Seminaarien ja verkostotapaamisten määrä
5. Viestinnän, vaikuttamistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttamistyön määrä ja laatu
6. Kansainvälisen toiminnan määrä ja laatu
7. Järjestön oman toiminnan seuranta ja arviointi

Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon järjestön toiminnan **alueellinen kattavuus, taloudellinen tila** ja järjestössä tehtävä **poikkihallinnollinen ja -sektorinen työ**. Järjestön toiminnan alueellista kattavuutta arviotaessa tarkastellaan järjestön toiminnan maantieteellistä laajuutta.

Liikunnan aluejärjestöt

Järjestön toiminnan **laajuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta** arvioidaan seuraavien kriteerien avulla:

1. Jäsenmäärä

2. Alueen toimintaympäristö (asukasluku, kuntien määrä, seurojen määrä)
3. Koulutustoiminnan määrä
4. Käytännön liikunta- ja urheilutoiminnan ja -tapahtumien määrä
5. Seminaarien ja verkostotapaamisten määrä
6. Viestinnän, vaikuttamistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttamistyön määrä ja laatu
7. Järjestön oman toiminnan seuranta ja arviointi

Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon järjestön toiminnan **alueellinen kattavuus, taloudellinen tila** ja järjestössä tehtävä **poikkihallinnollinen ja -sektorinen työ**. Järjestön toiminnan alueellista kattavuutta arvioitaessa tarkastellaan järjestö toimintaympäristöä ja toiminnan maantieteellistä laajuutta.

Liikunnan palvelujärjestöt

Liikunnan palvelujärjestöiksi määritellään tässä haussa Suomen Olympiakomitea ja Suomen Paralympiakomitea. Palvelujärjestöt hakevat avustusta ja käyvät tavoiteohjauskeskustelut ministeriön kanssa vuosittain.

Liikunta- ja urheiluseuroille myönnetyt hankeavustukset

Liikuntalain mukaan kuntien tulee tukea paikallisten seurojen toimintaa. Ne voivat käyttää tähän tarkoitukseen kuntien liikuntatoimintaan osoitettuja valtionosuuksia.

OKM on jakanut vuodesta 2013 lähtien seuratoiminnan kehittämistukea (seuratuki) suoraan paikallistasolle. Seuratuki on tarkoitettu liikunta- ja urheiluseurojen perustoiminnan kehittämiseen. Tuen avulla vahvistetaan seuratoiminnan laatua, kehitetään seurojen perustoimintaa sekä mahdollistetaan liikunnan harrastaminen taloudellisesti erityisesti lapsille ja nuorille. Valtionavustuksen avulla edistetään yhteisöllisyyttä ja seurojen tekemää vapaaehtoistyötä sekä monimuotoisen liikunnan kansalaistoiminnan toteutumista.

Seuratukea myönnetään erityisesti lasten ja nuorten matalan harrastuskynnyksen liikuntaan sekä perheliikuntaan liikuntalain nojalla. Liikuntalain yhtenä tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Avustuksia on vuosittain myönnetty myös soveltavan liikunnan ryhmiin, sekä säännöllisesti kohdennettu toimenpiteisiin, jolla edistetään liikunnan tasa-arvoa eli tyttövaltaisissa lajeissa pojille suunnattuun toimintaan ja poikavaltaisissa lajeissa tytöille suunnattuun toimintaan.

Likes by Jamk toteuttaa seuratuen seuranta- ja arviointia ja saa tähän tarkoitukseen rahoitusta OKM:stä. Avustuksen avulla on lisätty lasten ja nuorten liikuntaryhmiä ja samalla myös seurojen elinvoimaisuutta.

Seuratukihakemukset ja myönnettyt tuet 2018–2022. Lähteet: Esittelymuistiot; SALAMA

Vuosi	Hakemukset (lkm)	Myönnöt (lkm)	Hakumäärä (€)	Myönnöt (€)	Seuroja tuen piirissä (lkm)	Toiminnalliset (lkm)	Palkkaus (lkm)	Jatkohankkeet (lkm)
2018	672	403	7 300 000	3 826 500	563	195	86	122
2019	703	395	7 310 176	3 701 000	538	206	52	137
2020	645	358	6 833 736	3 477 500	407	170	75	112
2021	817	408	11 142 482	4 385 500	488	217	67	124
2022	695	376	9 675 633	4 615 200	458	200	31	145

Huippu-urheilu

Huippu-urheilu on liikuntalain mukaan kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa. Ministeriön tavoitteena on, että huippu-urheilua kehitetään tuloksellisesti, eettisesti ja vastuullisesti.

OKM luo huippu-urheilulle toimintaedellytyksiä muun muassa myöntämällä urheilijoille verottomia valmennus- ja harjoitteluapurahoja, avustamalla Olympiakomitean huippu-urheiluyksikköä ja lajiliittoja, myöntämällä hankeavustuksia urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten, tukemalla huippu-urheilun olosuhteiden rakentamista ja kehittämistä, avustamalla huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä edistämällä urheilijoiden urheilijauran jälkeisiä opintoja.

Investointiavustukset liikuntapaikkojen perustamiskustannuksiin

Liikuntalain 390/2015 13 §:n mukaisesti valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatilojen perustamishankkeisiin. Perustamishankkeella tarkoitetaan toiminnallisen kokonaisuuden muodostavaa tilojen rakentamista, hankintaa, peruskorjausta tai niitä vastaavaa toimenpidettä ja mainittuihin toimenpiteisiin liittyvää irtaimen omaisuuden hankintaa.

Liikuntalain esitöissä (HE 190/2014) tuodaan esille, että vuosina 1980–2013 valtio on tukenut noin 5 000 perustamishankkeen toteuttamista yhteensä noin 430 miljoonalla eurolla. Aluehallinto oli myöntänyt vuodesta 1987 avustukset pieniin alle 700 000 euron liikuntapaikkojen rakentamishankkeisiin. Tuolloin arvioitiin, että liikuntapaikkarakentamisen koko rahoituksesta valtionrahoituksen osuus olisi noin viidennes.

Vuosien 2014–2024 välillä valtio on myöntänyt liikuntapaikkarakentamisen 1724 perustamishankkeiden avustusta. Näistä 286 on OKM:n myöntämiä ja 1438 aluehallintovirastojen myöntämiä. Liikuntapaikkarakentamisen määrärahat ovat olleet tuona aikana yhteensä 183 311 000 euroa. Lisäksi joihinkin valtakunnallisiin hankkeisiin, mm. Helsingin Olympiastadionille, on tuona ajanjaksona kohdennettu muuta rahoitusta.

Vuosina 1980–2024 valtio on siis myöntänyt liikuntapaikkarakentamisen perustamishankkeiden avustuksia noin 6 700 hankkeelle avustussumman ollessa noin 610 miljoonaa euroa.

Liikuntapaikkarakentamisen perustamishankeavustuksia myönnetään ensisijaisesti kunnallisille hankkeille tai muille kunnan liikuntapaikkaverkkoa täydentäville hankkeille. Erityisestä syystä voidaan myöntää avustusta muille liikuntapaikkarakentamisen hankkeille. Monessa tapauksessa

avustus on ratkaisevassa roolissa, kun liikuntapaikkojen rakentamispäätöksiä tehdään. Näin erityisesti pienten kuntien hankkeissa.

Valtion avustamat liikuntapaikat luovat edellytyksiä valtion liikuntapolitiikalle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumiselle. Liikuntalain nojalla myönnetty tuki on suunnattu pääosin laajoja käyttäjäryhmiä palvelevien sisäliikuntatilojen, kuten uimahallien, liikuntasalien ja -hallien, jäähallien, ulkokenttien ja lähiliikuntapaikkojen rakentamiseen ja peruskorjaamiseen.

Talousarvioesitykseen 2025 on kirjattu, että valtakunnallisia ja paikallisia liikuntaolosuhteita kehitetään suunnitelmallisesti. Liikuntapaikkarakentamisen avustamisessa painotetaan laajoille käyttäjäryhmille suunnattuja liikuntapaikkoja sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä kestävä kehityksen edistämistä.

Liikuntapaikkojen kohdentamispäätöksissä on käytössä laaja kriteeristö.

Lainsäädännöllinen perusta on kirjattu liikuntalain 2 § ja 13 §:ään:

Liikuntalain mukaan liikuntapaikkojen perustamishankkeiden avustuksen tarkoitus:

- Ensisijaisesti laajoja kansalaisryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen rakentamisen ja perusparantamisen tukeminen, mikä tukee myös hallitusohjelman tavoitteita liikunnan lisäämisestä.
- Avustusta voidaan myöntää myös valtakunnallisesti merkittäviin liikuntapaikkahankkeisiin.
- Lisäksi erityisestä syystä voidaan avustusta myöntää muuhun liikuntapaikkarakentamiseen.

Ensisijaisesti avustukset tulee kohdentaa kuntien ja niiden määräämisvallassa oleville yhteisöille. Avustusta voidaan myöntää myös muille yhteisöille, jos avustaminen on tarpeen liikuntalain tavoitteiden toteuttamiseksi. Liikuntalain tavoitteena on edistää (2 §):

1. eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa;
2. väestön hyvinvointia ja terveyttä;
3. fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;
4. lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
5. liikunnan kansalaistoimintaa;
6. huippu-urheilua;
7. liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita;
8. eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa; sekä
9. kestävä kehitystä liikunnassa ja huippu-urheilussa.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat, turvallinen toimintaympäristö sekä ympäristön kunnioittaminen.

Muilla kuin kunnallisten yhteisöjen avustuspäätöksiä tehtäessä on arvioitava kunnan osallistumista hankkeeseen sekä kuinka hanke täydentää muuta liikuntapaikkojen palvelutarjontaa kunnassa. Näiden hankkeiden tulee siis tukea kunnan liikuntapolitiikkaa.

Laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009) ja sen pohjalta säädettyssä valtioneuvoston asetuksessa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1766/2009) määritellään perustamishankkeelle asetetut kriteerit.

Valtionavustuslakia (688/2001) sovelletaan, jos muussa laissa ei ole poikkeavia säädöksiä (3 §). Valtionavustuksen myöntämisen yleiset edellytykset (7 §) sisältyvät sovellettaviin:

Valtionavustusta voidaan myöntää valtion talousarvion tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varojen puitteissa, jos:

1. tarkoitus, johon valtionavustusta haetaan, on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä;
2. valtionavustuksen myöntäminen on perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta;
3. valtionavustuksen myöntämistä on pidettävä tarpeellisena valtionavustuksen hakijan saama muu julkinen tuki sekä valtionavustuksen kohteena olevan hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen; sekä
4. valtionavustuksen myöntämisen ei arvioida aiheuttavan muita kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Maankäyttö- ja rakentamislain säädökset ja sen nojalla annetut asetukset määrittävät rakentamis- ja perusparannushankkeille asetetut vaatimukset.

Liikuntalain ohella liikuntapaikkarakentamista ohjaa strategisena ohjausasiakirjana Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja (valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:19). Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjaan on koottu keskeiset avustamiselle asetetut ehdot säädösten määräysten ja valtionavustusohjeiden perusteella:

1. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat vähintään 20 000 euroa (ilman ALV:a).
2. Valtionavustuksen myöntäminen hakijalle on tarpeellista.
3. Avustusta myönnetään pääsääntöisesti hankkeisiin, joiden rakentamista ei ole vielä aloitettu.
4. Hankkeen tulee käynnistyä pääsääntöisesti avustuksen myöntövuonna. Päätöksiin kirjataan ehto hankkeen käynnistymisestä avustusvuonna.
5. Hankittava omaisuus tulee avustuksen saajan omistukseen. Tontin osalta edellytetään lisäksi, että avustuksen saaja omistaa tai pitkäaikaisella vuokrasopimuksella (voimassa vähintään 15 vuotta avustuksen myöntämisen jälkeen) hallitsee maapohjaa, jolla liikuntapaikka sijaitsee.
6. Valtionavustus liikuntapaikkarakentamiseen myönnetään ensisijaisesti kunnalle tai kuntayhtymälle taikka niiden määräämisvallassa olevalle yhteisölle.
(Myös yksityisiä hankkeita esitetään avustettavaksi edellyttäen, että ne ovat osa kunnan liikuntapaikkatarjonnan kokonaisuutta.)
7. Avustus voidaan myöntää voimassa olevan lainsäädännön puitteissa myös hankkeisiin, jotka toteutetaan muilla kuin taserahoitusmallilla, jos hanke täyttää valtionavustuksen saamisen edellytykset.

8. Hanke on suunniteltava yleisiä rakentamisen laatu- ja ympäristöperusteita noudattaen.
9. Hakemuksen tulee sisältää: liikuntapoliittinen selvitys hankkeesta, selvitys hankkeen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä selvitys ilmastokuormituksesta. Hakemuksen liiteasiakirjat ohjeistetaan hanketyyppikohtaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön hakuohjeessa.

(Lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta mukaan hankkeesta on esitettävä hankesuunnitelmaa vastaavat tiedot (L 1705/2009; 37 §)).

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa esitetään avustuskriteerit, joiden toteutuminen hankkeessa arvioidaan hankesuunnitelman ja sen liitteiden perusteella:

1. Hankkeella vastataan ensisijaisesti laajojen käyttäjäryhmien, kuten kuntalaisten, seuratoiminnan ja huippu-urheilun muuttuviin olosuhdetarpeisiin. Tarve on selkeästi osoitettu.
2. Hanke edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta liikunnassa ja huippu-urheilussa.
3. Hanke edistää esteettömyyttä ja saavutettavuutta liikunnassa ja huippu-urheilussa.
4. Hanke edistää kestävästä kehityksestä liikuntapaikkarakentamisessa

Lisäksi avustuksia kohdennettaessa tarkastellaan maantieteellistä tasa-arvoa.

Myönnettyillä avustuksilla on saavutettu asetetut tavoitteet. Ennen avustuksen viimeisen maksatuserän maksamista aluehallintovirasto tarkastaa, että hanke on toteutettu avustuspäätöksen mukaisesti.

Liikuntapaikkarakentamiseen vaikuttaa keskeisesti rakentamisen kustannustaso ja sen kehitys. Rakennuskustannukset nousivat vuosien 2008 ja 2022 välillä 29,5 %. Rakennuskustannusindeksi nousi vuosien 2021 ja 2022 aikana erityisen voimakkaasti, yhteensä 13,6 %. Tarkastelujakson suurimmat rakennuskustannusten nousut ajoittuvat näihin vuosiin. Vuoden 2023 aikana rakennuskustannusindeksi nousi 3,0 %, mitä edelleen voidaan pitää tavanomaista korkeampana.

Yksittäisten hankkeiden tasolla kustannusten nousu vaikuttaa OKM:n toimivallan hankkeissa (kustannusarvio yli 1,2 miljoonaa euroa) siten, että avustuksen suhteellinen osuus pienenee. Esimerkiksi maksimiavustus, joka on ollut pitkään 750 000 euroa, on 2,5 miljoonaa euroa maksavan liikuntarakennuksen osalta 30 % kustannusarviosta ja 8 miljoonan euron maksavan liikuntarakennuksen osalta 9 % kustannusarviosta ja 15 miljoonan euron hankkeessa 5 %. Alle 2,5 miljoonan euron hankkeissa avustusprosentti on 30 % hyväksyttävistä rakennuskustannuksista (pois lukien uimahallit, joiden avustukset ovat pitkään olleet maksimissaan 800 000 eurosta 1 000 000 euroon). Aluehallintovirastojen toimivallan hankkeiden (kustannusarvio korkeintaan 1,2 miljoonaa euroa) keskimääräisten kustannusten nousu vaikuttaa siten, että lopulta pystytään joka vuosi rahoittamaan lukumääräisesti aina vähemmän hankkeita, vaikka määrärahan taso pysyisi ennallaan.

Valtiontalouden säästöjen seurauksena noin vuoden 2025 talousarvioesityksessä liikuntapaikkarakentamisen määräraha (17 470 000) on noin 1/3 pienempi kuin vuonna 2024 (25 506 000 euroa). Liikuntapaikkarakentamisen määräraha valtion tulo- ja menoarviossa oli vuosina 2008–2023 keskimäärin 29,8 miljoonaa euroa.

Suunnitteilla on, että vuonna 2025 rahoitusta sovitetaan pienentyvään määrärahaan pienentämällä maksimiavustussummaa pitkään käytössä olleesta 750 000 eurosta. Lisäksi

suunnitelmissa on korotettujen avustusten karsiminen sekä hankekohtaisen avustusprosentin pienentäminen

Rakennuskustannusten nousun vaikutukset yhdistettynä määrärahan voimakkaaseen pienenemiseen vaikuttavat kuitenkin, että vuonna 2025 voidaan avustaa selkeästi aiempaa vähemmän liikuntapaikkahankkeita.

Hankeavustukset liikunnallisen elämäntavan edistämiseen

Liikunnallisen elämäntavan edistämisen valtionavustuksia on myönnetty 2010- ja 2020-luvuilla eri ikä- ja väestöryhmien liikkumisen edistämiseen, painopisteen ollessa lapsissa ja nuorissa. Liikunnallisen elämäntavan painoarvo useissa hallitusohjelmissa ja valtion liikuntapolitiikassa sekä sitä myötä avustusten määrä on kasvanut viimeisen 15 vuoden aikana. Erityisenä kohteena on ollut koko väestön liikkumisen lisääminen niissä toimintaympäristöissä (=toimintakulttuurien liikunnallistaminen), joissa ihmisten eniten arkeaan viettävät. Tällaisia ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, koulu ja opiskelu ympäristöt, työelämä sekä ikäihmisten toimintaympäristöt. Pitkäjänteisen kehittämistyön tuloksena on rakennettu yhteinen koko väestön liikkumista poikkialueellisesti edistävä, OKM rahoittama ja ohjaama Liikkuvat-kokonaisuus. Hallitusohjelmien painotukset Liikkuvien eri ikä- ja kohderyhmiin ovat vaihdelleet. Nykyinen hallitus on käynnistänyt koko valtioneuvoston yhteisen Suomi liikkeelle -ohjelman koko väestön liikkumisen lisäämiseksi (OKM koordinoi). Siinä otetaan huomioon aiempi, kumulatiivinen työ liikkumisen edistämiseksi sekä käynnistetään uusia toimenpiteitä. Tällä hallituskaudella suurin osa koko väestön liikkumisen lisäämisen määrärahoista myönnetään Suomi liikkeelle -ohjelman valtionavustuksina.

Valtion talousarvio 2025:

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa liikuntapolitiikalle mm. seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

- Hyvinvoiva, terve ja liikkuva väestö
- Liikunta lisää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä
- Liikunta on tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti saavutettavissa

Liikuntatoimen toiminnalliset tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet mm.

Liikunnallinen elämäntapa lisääntyy eri ikä- ja väestöryhmissä. Tuetaan valtakunnallista Liikkuvat-kokonaisuutta liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi eri ikä- ja väestöryhmissä (Liikkuva perhe, Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja). Avustetaan Liikkuvat-kokonaisuuden toimeenpanoa tukevia liikunnallisen elämäntavan hankkeita.

Hallitusohjelma 2023-2027

Hallitusohjelman mukaan hallituksen tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Tämän toteutumiseksi laaditaan liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkialueellinen ohjelma (=Suomi liikkeelle -ohjelma).

Hallitusohjelman ja Suomi liikkeelle -ohjelma määrittää isot linjat. Jokaiselle valtionavustushaulla määritetään omat hakukriteerit. Määrittely perustuu tutkittuun tietoon, liikkumissuosituksen toteutumiseen, seuranta- ja arviointitietoon, sidosryhmien kanssa käytyihin keskusteluihin sekä valtionhallinnon toimijoiden vuoropuheluun (esim. jatkuva yhteistyö Liikuntapolitiikan koordinaatioelin, ministeriössä sisäisesti, Liikkuvat-kokonaisuuden kanssa, Opetushallituksen ja aluehallintovirastojen kanssa).

Kokonaisuudessaan koko väestön liikkuminen ei ole lisääntynyt toivotulla tavalla, mutta siihen vaikuttaa monet muutkin asiat kuin avustaminen. Vastavoimina on koko yhteiskunnan digitalisoitumiskehitys ja työelämän muutos, jotka ovat tehneet elämästämme aiempaa fyysisesti passiivisempaa. Vapaa-ajan liikunta on kyllä lisääntynyt, mutta arjessa tapahtuva fyysinen kokonaisaktiivisuus vähentynyt ("arkiliikkuminen").

Avustuskokonaisuuksittain tarkasteltuna on kuitenkin saatu myönteisiä tuloksia. Esimerkiksi Liikkuvan koulun ulkoisen arviointien mukaan työ (sis. avustamisen) on luonut edellytyksiä/kapasiteettia toimintakulttuurien muuttumiselle liikkuvampaa elämäntapaa tukevammaksi. Myös kevyt liikkuminen lisääntyi. Puolestaan Liikkuvan varhaiskasvatuksen ulkoisen arvioinnin mukaan Liikkuva varhaiskasvatus on lisännyt merkittävästi kuntien, varhaiskasvatusyksiköiden ja päiväkotien kapasiteettia (mm. liikkumismuotojen monipuolistaminen, henkilöstön tietoisuus ja liikkumisosaaminen sekä välinehankinnat) liikkumista tukevan toimintakulttuurin edistämiseksi. Varhaiskasvatusaikaisen liikkumisen kansallisen tavoitteen toteutuminen on hyvällä tasolla, mutta vaikutus vaihtelee kunnittain ja toimipaikoittain.

Hankeavustukset huippu-urheilun edistämiseen (urheiluakatemit)

Mikä on valtionavustusten historia eri toimialoilla ja miten se vaikuttaa nykyhetkeen?

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset huippu-urheiluun 2018–2022 (€), indeksikorjattu JMHI 2015=100. Lähde: Esittelymuistiot; SALAMA

Vuosi	Olympia-komitean yleisavustukset	Olympia-komitean huippu-urheilyyksikkö	Paralympia-komitean yleisavustukset	Urheilijoiden apurahat	Urheiluakatemit ja valmennuskeskukset	Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHUN yleisavustus	URA-säätiö	Urheilun suur tapahtumat ja kisojen tappion-takuut	Tunnustus-palkinnot	Yhteensä	Yhteensä, indeksikorjattu
2018	6 760 000	6 000 000	338 000	2 121 666	1 950 000	1 715 000	300 000	1 999 500	7 000	21 301 666	22 981 676
2019	6 590 000	6 700 000	338 000	2 270 167	1 935 000	1 715 000	300 000	1 600 000	7 000	21 601 167	22 979 506
2020	6 590 000	7 000 000	1 983 000	2 309 667	3 730 000	1 715 000	300 000	1 600 000	7 000	25 389 167	26 769 013
2021	6 590 000	7 000 000	2 062 000	2 246 167	3 950 000	1 715 000	300 000	2 415 000	0	26 278 167	27 195 736
2022	6 590 000	6 700 000	2 062 000	2 240 000	4 235 000	1 715 000	300 000	2 385 000	7 000	26 234 000	26 234 000

Mitkä ovat yhteiskunnalliset tavoitteet ja päämäärät, joita halutaan saada aikaiseksi?

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa mainitaan:

”Huippu-urheilijat tarjoavat sekä innostavia esikuvia että suuria elämyksiä, jotka vahvistavat suuria elämyksiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä on tärkeää erityisesti lasten kannustamisessa urheilun pariin. Parannetaan urheilijoiden edellytyksiä edetä ammattimaisesti maailman huipulle Hallitus helpottaa urheiluran sekä opiskelun ja työn yhteensovittamista.”

Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten avustukset on tarkoitettu huippu-urheilun toimintaympäristöjen kehittämiseen parantamalla urheilijan kaksoisuran ja valmentautumisen edellytyksiä ja tukemalla huippu-urheiluosaamisen valtakunnallista kehittämistä ja jakamista keskeisissä urheiluakatemoissa ja valmennuskeskuksissa.

Avustusta voivat saada Suomen Olympiakomitean tunnustamat, alueelliset tai valtakunnalliset urheiluakatemit, joiden tehtävänä on mahdollistaa nuorille, kansainväliselle huipulle tähtääville ja siellä jo oleville urheilijoille päivittäisen valmentautumisen ja opiskelun yhdistämisen mahdollisuudet.

Hankeavustukset liikunta-alan tiedolla johtamisen edistämiseen

OKM rahoittaa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden mukaisia liikuntatieteellisiä tutkimushankkeita ja –yhteisöjä sekä avustaa hankkeita ja selvityksiä päätöksenteon tueksi. Avustuksien strategisena tavoitteena on päätöksenteon nojautuminen yhä vahvemmin tutkittuun tietoon. Uudessa liikuntatutkimuksen suunta-asiakirjassa (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-022-4>) linjataan opetus- ja kulttuuriministeriön tukemien liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden teema-alueista ja kriteereistä tulevana vuosina. Suunta-asiakirjassa tarkastellaan myös muun muassa liikuntatutkimuksen tilannetta ja kehitystä Suomessa sekä opetus- ja kulttuuriministeriön viime vuosina tukemaa liikuntatieteellistä tutkimusta. Liikuntatieteellisiä tutkimuslaitoksia ja -yhteisöjä ovat Liikunnan ja terveyden edistämissäätiö Likes by Jamk (ent. LIKES), UKK-instituutti, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Liikuntatieteellinen seura LTS sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut.

Millä perusteilla hallinnonaloilla tehdään valtionavustusten kohdentamispäätökset?

- Opetus- ja kulttuuriministeriön avustamien liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden valtionavustukset on jaettu vuodesta 2024 lähtien Suomen Akatemian Liikuntatutkimuksen akatemiaohjelmasta ACTIVE, jonka teemat määrittellään ministeriön liikuntatutkimuksen suunta-asiakirjan mukaan. Tiedolla johtamisen hankeavustuksilla avustetaan hankkeita päätöksenteon tueksi ja tietoaukkojen täyttämiseksi.

Onko myönnettyillä avustuksilla saavutettu asetetut tavoitteet?

- Ministeriö käy vuosittain tavoiteasiakirjakeskustelut yleisavustuksilla tuettavien järjestöjen kanssa. Liikunnan tiedolla johtamisen hankeavustuksilla toteutettavat

hankkeet, arvioinnit, väestötutkimukset ja selvitykset tuottavat tietoa liikuntapoliittisen päätöksenteon tueksi, jotka mittaavat myös asetettujen tavoitteiden saavuttamista.